

ben, hogy nem szabad tartalmilag szelektálni, meg kell venni a magyar nyelvű detektívregényt és „Kassákék marhaságait is”, a döntő a hungarika-szempontról. Akciót indítanak az üldözött Tanácsköztársasági kiadványok megszerzésére: a begyűjtött és megsemmisítésre ítélt anyagból válogatnak az OSzK munkatársai, létrehozva így a később oly értékessé vált Proletár-gyűjteményt. Ekkor vállal hatósági feladatot a könyvtár a könyvek külföldi kivitelének engedélyezésével. Számos értékes könyv külföldi eladását sikerül így megakadályozni, sőt az OSzK gyűjteményét az ellenőrzött könyvanyagból kiegészíteni.

Melich János több előterjesztését, tervezetét ismerteti a szerző, ezzel is bizonyítva: Melich pontosan tudta, hogy mit kellene tennie, de csak azt tehette, amit a szorító körülmények számára lehetővé tettek. Egyik tervét sikerült megvalósítania: 1920-tól házi könyvkötő műhelyt rendeztek be, amely 1922-től már önálló szervezeti egységként működött. Melich a nehéz helyzet ellenére még a nemzeti bibliográfiai munkálatokat is beindította, ingyen papír megszerzésével a *Magyar Könyvszemle* megjelenését is biztosította. Rámutat a szerző a negatívumokra is: az olvasó- és tájékoztató szolgálatot nem kezelték súlyának megfelelően, külön szervezeti egysége sem volt. A személyzeti helyzet, a munkatársi összetétel meghatározta a uralkodó könyvtári szemléletet. A nagyrészt tudós férfiakból álló testület tisztában volt azzal, hogy a kutatóknak elsősorban dokumentumra van szüksége, s ezért a gyarapítás érdekében hivatástudatból is, de hazaszereztetől indítva is mindent megtettek. A feldolgozásra, a használatra már jóval kevesebb figyelem fordult. Nem sok idejük jutott erre: a napi 4 órás munkaidőből egy órát saját kutatásaikra fordíthattak, így a fennmaradó három óra valamennyi feladatra nem volt elegendő. Nem állt rendelkezésre szakképzett segítség személyzet sem, a magasan kvalifikált munkatársaknak kellett a technikai munkákat is elvégezniük.

Egy nagy múltú intézmény életéből nem könnyű négy évet kiszakítva vizsgálni. Ahol az

összefüggések ismerete a megértéshez szükséges, Németh Mária mindig ismerteti az előzményeket és egyes esetekben utal a későbbiekre is. Egy esetben hiányoljuk ezt: az Ausztriával szemben fennálló háborús jóvátételi követelésünk ismertetésénél szól az OSzK felterjesztéséről, de – nyilván tévedésből – azt írja, hogy az ügy további folytatása nem ismeretes. Ez legfeljebb az OSzK irattárának hézagos irat-állománya lehet igaz, hiszen közismert, hogy ezek a tárgyalások vezettek el az 1932-es ún. velencei-egyezményhez, amelynek keretében az OSzK a bécsi nemzeti könyvtártól többek között 16 Corvinát kapott vissza.

Nem zárhatjuk le ismertetésünket anélkül, hogy meg ne emlékeznénk a részletes és nagyon pontos jegyzet-apparátusról, amely minden fejezet végén megtalálható s a forrásmegjelölésen túl még további információkkal is szolgál.

Németh Mária kitűnő könyvtártörténeti összefoglalója alapos és elemző munka, amely nagy nyeresége az OSzK-ról szóló irodalomnak. Mértéktartó, visszafogott stílusán is átüt a nemzeti könyvtár iránti elkötelezett tisztelete és szeretete, amelyről bevezetőjében így vall: „A szerzőt – szubjektív okokból – sok szál fűzi ehhez a korszakhoz, így számára érdekes és tanulságos is volt e négy szomorú és keserves év történetének részletes megismerése, de tisztában van azzal, hogy nem alkothatott egy élményt adó, mutatós könyvtárszervezési irányzatokat bemutató művet, csak azóli hétköznapiok eseményeit, küzdelmeit tudta felidézni, amelyeket az intézmény fennmaradásáért folytattak elődeink.”

SOMKUTI GABRIELLA

Sokolová, Františka: Cyrilské a hlaholské staré tisky v českých knihovnách. Praha, 1997. Slovanská knihovna při Národní knihovně České republiky. 388 l. 36 t.

Az 1970-es években az Orosz Nemzeti Könyvtár (akkori Lenin Könyvtár) célul tűzte ki, hogy – külföldi résztvevőkkel együttmű-

ködve – létrehozta a cirill és glagolita régi könyvek egyetemes katalógusát (Svodnyj katalog). A munka nagy lendülettel indult (voltak magyar munkatársak is: Bor Kálmán és a e sorok írója), de a kezdeti eredmények közzététele után elakadt.

Františka Sokolová (Prága, Szláv Könyvtár) most közzétette a Csehországban összegyűjtött adatokat; a glagolita nyomtatványokat 1800-ig, a cirill betűseket 1825-ig vette számba.

Könyvének bevezetője és rövidítésjegyzéke cseh, orosz és angol nyelven íródott, a katalógus cseh nyelvű. A könyvek bibliográfiai leírásai megfelelnek a legmagasabb követelményeknek, minuciózusan pontosak. A szerző részletesen tárgyalja a marginális és possessori bejegyzéseket, az illusztrációkat és a kötéseket is. A többes példányokat (az *Osztrogi Biblia* esetében például hármat) Sokolová egyenként ismerteti.

Végeredményben 17 glagolita könyv 27 példányáról és 314 cirill betűs mű 333 példányáról tájékozódhatunk a katalógusból. Az annotációkban tételszámozott bibliográfiákra, illetve a példányt ismertető szakcikkekre hivatkozik.

A magyarországi kutatás számára a Brassóban, Balázsfalván, Nagyszebenben, Nagyszom-

batban, Szászsebesen és Budán nyomtatott cirill betűs könyvek adatai tanulságosak. A Királyi Magyar Egyetemi Nyomda tizenhárom nyomtatványáról szerzünk tudomást, vannak köztük igen ritkák, illetve unikumok, például Jovan Rajič *Cvetnik* című munkája, amelyet a délszláv retrospektív nemzeti bibliográfia sem jegyez.

A liturgikus könyveken kívül a katalógus az egyházatyák és doktorok szláv nyelvekre lefordított műveit, nyelvtanokat, valamint az orthodox teológiai irodalom klasszikusait és az óhitűek számára írt munkákat tartalmazza.

Sokolová három mutatót készített: összesített szerzői-, év-, illetve címmutatót, nyomdahelymutatót és lelőhelymutatót; ez utóbbiból éppen a könyvek sorszáma hiányzik.

A tételszámozott bibliográfiák jegyzékében nincs benne az RMNY és a „Petrik”, annak ellenére, hogy az annotációkban a szerző hivatkozik rájuk. Feltétlenül szükség lett volna nyelvi mutatóra is. Mindeme hiányosságok ellenére Františka Sokolová műve a szlavista könyvtörténet komoly nyeresége, méltó a Szláv Könyvtár hagyományaihoz, és a magyar szakemberek is haszonnal forgathatják.

OJTOZI ESZTER